

Tretí snem KDH

(1991)

Schádzame sa dnes v Žiline už na našom treťom sneme. V Nitre sme minulý rok začínali a rozbiehali sme sa do volebnej kampane. V Košiciach sme preskupili svoje sily po vstupe do vlády, keď si náš vtedajší koaličný partner myslel, že si môže s nami vo vláde zahrávať. My sme vydržali, ale s našim vtedajším koaličným partnerom sa zahral osud. Od čias nášho prvého snemu neuplynuli ani dva roky a rozštiepilo sa hnutie Verejnosť proti násiliu. Slovenská národná strana prešla vnútorným štiepením, zmenila svoje vedenie a stratila niekoľkých svojich poslancov v zákonodarných zboroch. Rovnaký osud postihol Demokratickú stranu. V Českej republike sa víťazné hnutie Občianske fórum rozdelilo najmenej na tri ďalšie strany. Štiepenie veľkých strán a hnutí nastalo aj v Poľsku, volby sa opakujú v Rumunsku a zopakovali sa v Bulharsku. V tomto pohybujúcom sa okolí si zachováva naše Kresťanskodemokratické hnutie stálosť a trvalú líniu. Prinášame dobré meno Slovenska do sveta a chránime občiansky mier a demokraciu doma. Zdrojom našej vnútornej stability, inšpiráciou pri našom rozhodovaní a zásobárnou našich prívržencov je kresťanstvo. Kresťanstvo nám sprostredkuje skúsenosti dávnych vekov aj minulých desaťročí. Kresťanstvo nás spája s národmi a hnutiami na všetky svetové strany. Kresťanstvo nám dáva argumenty pre obranu, keď nás napádajú naši nepriatelia. Naše hnutie je zároveň najdôležitejším obrancom kresťanstva na Slovensku. My vytvárame podmienky na obnovu kresťanského

škola. My zabezpečujeme, aby sa vyučovanie náboženstva dostávalo naspať do našich škôl. My presviedčame ostatných, že kultúra má rešpektovať mravné normy. Naš národ sa zachoval tisíc rokov iba vďaka vernosti kresťanstvu a tejto záruky našej existencie sa nemienime vzdať. V súčasných slobodných podmienkach sa stretávame aj s novodobými formami útokov na kresťanstvo, ktoré sú zároveň útokmi na našu kultúrnu a národnú identitu. Hľadáme múdru a účinnú obranu proti takýmto útokom. Naši poslanci v Slovenskej národnej rade iniciovali zákon proti šíreniu pornografie. Keď týždenník Kultúrny život uverejnil hrubo urážlivý text Azda posledná večera, odmietol som mu schváliť mimoriadnu finančnú dotáciu. Pravda, najúčinnjšie dokážeme chrániť našu kultúrnu a národnú identitu, keď naši ľudia a s nami sympatizujúci dokážu vytvoriť kresťanský podtext súčasnej slovenskej kultúry.

Chránime nie iba kresťanstvo. V uplynulých týždňoch som napísal list generálnemu prokurátorovi s podnetom na trestnoprávne preskúmanie publikácií s antisemitskými narážkami. Pokúšame sa oživiť obraz našich miest privolaním pouličných hudobníkov, artistov a iných umelcov do ulíc. Napísal som list primátorovi Bratislavy, aby vytvoril v meste skanzen soch a pomníkov z minulých období. Treba už konečne urobiť koniec ničeniu soch a pomníkov pri každej zmene režimu. Naše hnutie sa nebojí trvalej konfrontácie s pomníkmi minulých režimov, pretože vieme pochopiť dejiny a vieme sa z nich poučiť. Naše hnutie sa pokúša ovplyvniť slovenskú kultúru vysielaním pozitívnych signálov. Podávame námety na nové kultúrne aktivity. Vydávame časopisy a pomáhame medzinárodnej výmene našej kultúry. Nerobíme však zásahy do kultúry dosadzovaním tzv. našich ľudí do kultúrnych inštitúcií alebo do masmédií. Necenzurujeme masmédiá pod hranicou porušenia trestného zákona. Kde je to len možné, snažíme sa zmierniť komerčný tlak na kultúru.

V priebehu komunistického obdobia veľká časť slovenskej inteligencie nedokázala preniknúť za závoj socialistického videnia sveta.

Výsledkom bola umelecká a publicistická tvorba, na ktorú by jej autori najradšej zabudli. Kresťanstvo dokázalo po celý ten čas rozpoznať pravé hodnoty a zostať im verným. Dnes na našu kultúru, ale aj verejný a hospodársky život číha iné novodobé lákadlo, je to prehnaný liberalizmus, ktorý v publicistike umožňuje s rovnakou vážnosťou publikovať hlúpe a urážlivé texty vedľa textov hodnotných. V hospodárstve nerozoznáva čistotu peňazí, iba ich výšku. A povedzme, pri oprávnenom nároku na civilnú službu namiesto vojenskej umožňuje lenivcom a zbabelcom maskovať ich lenivosť a zbabelosť klamstvami o zábranách svedomia, ktoré im bránia vykonávať vojenskú službu. Tým ich kladie na roveň skutočných pacifistov, ktorých životným poslaním je šíriť mier medzi ľuďmi. A mnohé ďalšie deformácie vnáša liberalizmus do nášho života. Vyzývame slovenskú inteligenciu, aby nepodľahla tomuto modernému zvodu, ktorý sa navyše tvári akoby to bol on, čo porazil komunizmus. Aby sa v budúcnosti nemusel opakovať dnešný osud slovenskej inteligencie. Tak ako mnohí jej príslušníci dnes prehodnocujú svoje socialistické obdobie, aby ich nasledovníci v budúcnosti nemuseli prehodnocovať liberalistické obdobie. Ponúkame slovenskej inteligencii, aby spolu s nami bránila a tvorila skutočnú slovenskú kultúru.

Dialektika spoločenského života takmer zákonite privádza na našu scénu aj opačný pól, ktorý nás dráždi. Na uliciach našich miest, v dopravných prostriedkoch, na verejných priestranstvách pribúdajú skupiny občanov, ktorí sa správajú netolerantne až agresívne voči inak zmýšľajúcim občanom. Najznámejším prejavom vulgárneho správania voči spoluobčanom, a v tomto prípade dokonca proti hlave štátu, boli incidenty na Námestí SNP v Bratislave 28. októbra. Boli sme svedkami netolerantných prejavov menších alebo väčších skupín pred budovou Slovenskej národnej rady na jeseň minulého roku pri prerokúvaní jazykového zákona, pri rekonštrukcii vlády, ale aj na Dňoch Andreja Hlinku v Ružomberku koncom septembra tohto roku. Takéto prejavy sú aj dôsledkom pôsobenia demagogických a populistických politikov, púšťanie na verejnosť neuskutočniteľných

hesiel, neustále nového vytvárania obrazu nepriateľa. To všetko vytvára živnú pôdu pre agresívne skupiny terorizujúce občanov. Vláda riadi mocenské zložky a predovšetkým políciu tak, aby nevyvolávala alebo nestupňovala spoločenské napätie. Ak by však takéto skupiny naďalej vnášali do spoločnosti násilie, musia rátať s tým, že štátna moc sa im účinne postaví na odpor.

V období od posledného snemu sme museli veľmi konkrétne a dosť dramaticky zasiahnuť do politického vývoja na Slovensku. Rozkol v hnutí Verejnosc proti násiliu – mimochodom, zapríčinený práve ich vnútornou ideovou nejednotou – ohrozil akcieschopnosť slovenskej vlády, a to členmi pochádzajúcimi z toho istého hnutia. Iným prejavom bola politika ignorujúca realitu a racionálnu argumentáciu pri presadzovaní politických cieľov. Predchádzajúci premiér Mečiar jednoducho nesprávne ocenil svoje politické možnosti aj možnosti svojho rodiaceho sa hnutia. Vlastne už od prijatia kompetenčného zákona v decembri minulého roku nebol schopný dosiahnuť pre Slovensko žiadny významnejší politický úspech. Práve naopak, svojimi prejavmi vháňal Slovensko do izolácie a do vnútorných rozporov. Po rozštiepení VPN sa ukázalo, že KDH je najsilnejšou poslanceckou skupinou v Slovenskej národnej rade. Na základe rokovania so všetkými stranami a hnutiami, zastúpenými v Slovenskej národnej rade, som sa stal predsedom slovenskej vlády. V danom okamihu to bola služba KDH pre Slovensko a veľmi riskantná záležitosť. Boli sme však povinní prevziať túto úlohu, pretože inak by sa Slovensko stalo hračkou najrôznejších politických síl. Do rokovania a rozhodovania vlády sme vniesli vecnosť a konstruktívnosť, aj keď sú ministri za KDH vo vláde v menšine. Vláda musela urýchlene prijímať dlho odkladané rozhodnutia, ktoré predchádzajúce vlády zanedbali. Napriek zlej hospodárskej situácii občania Slovenska oceňujú činnosť vlády a jej podpora vo verejnosti rastie. Vláda popri bežnej riadiacej činnosti garantuje plnú demokraciu pomerov na Slovensku a normálny ústavný vývoj. Kým v prvých dňoch po rekonštrukcii vlády sa hovorilo o predčasných voľbách, dnes sa všeobecne prijíma, že voľby

budú v riadnom termíne na budúci rok a blížime sa k nim vo vcelku ustálenej politickej atmosfére. Dúfam, že budúci politickí publicisti túto skutočnosť pripočítajú k dobru tejto vlády.

Od zvrhnutia komunizmu najviac diskutovanou otázkou na Slovensku je otázka nového štátoprávneho postavenia Slovenska. Naše hnutie sa ňou zaoberá od svojho zrodu a práve táto otázka vyvoláva medzi nami najhorúcejšie diskusie. Pri rozhodovaní o budúcom štátoprávnom postavení Slovenska máme na zreteli viaceré ciele. Prvým a základným je dosiahnutie rovnoprávneho postavenia medzi ostatnými európskymi národmi. Toto je náš prvoradý cieľ, tento sme si vytýčili pri samotnom zrode hnutia a zostávame mu verní. Rovnoprávne postavenie Slovenska medzi ostatnými národmi Európy znamená aj štátoprávne rovnoprávne postavenie. V súčasných vnútropolitických aj zahraničnopolitických pomeroch považujeme za prvý krok na dosiahnutie tohto cieľa rovnoprávne postavenie Slovenska v rámci Česko-Slovenska. Za ďalší krok považujeme rovnocenné postavenie Slovenska v menších integračných zoskupeniach, napríklad v spolupráci Poľsko-Česko-Slovensko-Maďarsko alebo v hexagonále. Za konečný cieľ považujeme osobitné členstvo Slovenska v celoeurópskych integračných zoskupeniach a v medzinárodných organizáciách s medzinárodnoprávnou subjektivitou Slovenska. Tento cieľ chceme dosiahnuť demokratickými prostriedkami, to znamená, na základe presvedčenia a vyjadrenia väčšiny obyvateľov Slovenska, že takýto cieľ schvalujú. Chceme ho dosiahnuť právnymi prostriedkami, dodržiavaním a zároveň zmenou ústavy a metodami, ktoré nenarazia na odpor v iných štátoch a medzinárodných zoskupeniach. Svoj konečný cieľ sme presadili do Programového vyhlásenia slovenskej vlády a federálnej vlády. Jeden z prvých krokov na tejto ceste bol náš návrh uzavretia štátnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o budúcom štátoprávnom usporiadaní. Pod pojmom štátna zmluva mám na mysli zmluvu uzavretú medzi týmito republikami, ktoré sú aj dnes osobitnými štátmi. Tento návrh sme vzniesli vo februári tohto roku.

Spočiatku sme boli na Slovensku ojedinelí, ale postupne sa k nám pridali všetky ostatné politické strany a hnutia. Požiadavka uzavretia zmluvy medzi oboma republikami je dnes jednotnou požiadavkou všetkých politických strán. Na rokovaníach v Kroměříži v júni tohto roku sa zdalo, akoby túto požiadavku prijali aj české politické strany. Žiaľ, ukazuje sa, že pod pojmom „zmluva“ myslíme na Slovensku a v Českej republike rozdielne dokumenty. Na Slovensku myslíme pod pojmom „zmluva“ zmluvu, zaväzujúcu obe republiky, kým, ako sa zdá, väčšina politických hnutí v Českej republike pod pojmom zmluva myslí iba zmluvu o spoločnej zákonodarnej iniciatíve oboch národných rád voči Federálnemu zhromaždeniu.

Pri doterajších rokovaníach o štátoprávnom usporiadaní sme neustále narážali na problém rozdelenia kompetencií medzi spoločný štát a republiky. Za základ rozdelenia kompetencií považujeme návrh prezidenta republiky prednesený vo Federálnom zhromaždení, podľa ktorého na úrovni spoločného štátu by mali byť najmä spoločná obrana, zahraničná politika a mena. Pri rokovaníach predsedníctiev národných rád sme súhlasili aj s niektorými ďalšími spoločnými kompetenciami v hospodárskej oblasti, ktoré súvisia s existenciou spoločného trhu v Česko-Slovensku. Ak by to česká reprezentácia považovala za užitočné, súhlasili by sme so zostavením oddelených rozpočtov republík a s financovaním spoločných vecí podľa dohodnutého kľúča. Pri rokovaníach predsedníctiev národných rád sa stále objavujú pokusy ešte ďalšej koncentrácie rozhodovania na úrovni spoločného štátu. Pred ďalším kolom rokovaní predsedníctiev oboch národných rád na budúci týždeň v Bratislave zostávajú ako dva nedoriešené problémy: povaha zmluvy medzi oboma republikami – a síce, či to má byť riadna zmluva – alebo iba spoločná zákonodarná iniciatíva, a nie celkom doriešený rozsah kompetencií vykonávaných na úrovni spoločného štátu. Naši členovia Predsedníctva Slovenskej národnej rady budú pri ďalšom rokovaní s Predsedníctvom ČNR zotrvať na stanovisku, že obe republiky, zastúpené svojimi národnými radami, majú uzavrieť me-

dzi sebou riadnu zmluvu vychádzajúcu z princípu zvrchovanosti republik. Vedľajším produktom tejto zmluvy môže byť jej predloženie Federálnemu zhromaždeniu ako základ budúcej ústavy. Spoločné kompetencie majú zabezpečovať riadne fungovanie spoločného trhu pri inak plnej republikovej zvrchovanosti nad svojím hospodárstvom, ďalej spoločnú zahraničnú politiku a spoločnú obranu. Ak by sa nepodarilo dohodnúť na takejto zmluve s Predsedníctvom Českej národnej rady, domnievam sa, že by sme mali ísť do predvolebnej kampane s programom voľnejšieho spojenia Česko-Slovenska než je federácia. Ak by Česká republika nebola ochotná s nami uzavrieť zmluvu o takomto voľnejšom spojení, nebudeme namietat proti referendu, v ktorom sa občania republiky rozhodnú o štátoprávnom usporiadaní. Pred takýmto závažným rozhodnutím by sme však zvolali mimoriadny snem KDH.

Pri úvahách a rozhodovaní o budúcom štátoprávnom postavení sme si vedomí, že ide o osobitne dôležitú otázku. Sme si vedomí, že je to otázka, ktorú nemôžeme rozhodnúť iba my, členovia a prívrženci KDH, že o nej musia rozhodnúť všetci, alebo väčšina občanov Slovenska. Ba viac, chceme postupovať tak, aby sme neohrozovali ani bezpečnosť a záujmy občanov Českej republiky a stabilitu celého regiónu. Vyžaduje si to starostlivý a uvážlivý postup, vystríhanie sa demagogických tvrdení a obviňovania druhého. Mimochodom, v tom vidím jeden z hlavných rozdielov medzi postupom KDH a niektorých iných strán a hnutí v štátoprávnych otázkach.

V hospodárskej oblasti sme tvorili našu koncepciu ekonomickej politiky postupne. 28. februára tohto roku zverejnilo predsedníctvo Rady KDH alternatívy ďalšieho postupu ekonomickej reformy, v ktorých vyjadrilo naše hnutie svoje stanovisko k ekonomickej reforme. Podporilo ju, ale zároveň konštatovalo, že federálny scenár radikálnej ekonomickej reformy dostatočne nerešpektuje špecifiká formovania národnej ekonomiky Slovenskej republiky, nefunkčne sústreďuje ekonomické nástroje vo federálnom centre, čo neumožňuje účinne zefektívňovať ekonomické procesy v Slovenskej republike.

Alternatívy obsahovali celkovo 41 opatrení na aktívnu podporu zamestnanosti, na posilnenie prvkov podpory rozvoja v rozpočtovej politike na efektívnu zmenu vlastníckych vzťahov, protimonopolné opatrenia v cenovej, daňovej a sociálnej politike, v bankovníctve, v zahraničnopolitickej oblasti a politiky v regiónoch a odvetviach.

Hneď na to sa začalo obdobie spochybňovania alternatív aj jeho autorov – členov ekonomického klubu KDH, a to i zo strany koalíčných partnerov, ktorí akoby nepochopili, či nechceli chápať, že ambíciou KDH bolo aj je navrhnúť také opatrenia a riešenia, ktoré by umožnili urýchliť dosahovanie cieľov reformy bez neúnosného dosahu na obyvateľstvo. KDH vychádza z toho, že ekonomická reforma je iba prostriedkom, aby bolo Slovensko prosperujúcou krajinou spokojných občanov. Spôsob, akým tieto ciele dosiahnuť, je smerovanie nášho hospodárstva k sociálne trhovej ekonomike.

S odstupom času sa ukazuje, že alternatívy mali pravdu, a vlády, tak federálna ako aj republiková, mnohé návrhy z nich realizovali. Politika reštrikcie bola doplnená o systém podpory rozvojových impulzov. Ďalej z alternatívnych návrhov bolo akceptované zníženie daňového zaťaženia, premietnutie vzrastu nákladov nevýrobnej sféry (školsťvo, zdravotníctvo) do rozpočtových výdavkov s osobitným zreteľom na potreby obcí a miest, rozšírenie spôsobov privatizácie. Osobitne postup v cenovej liberalizácii, oddľženie podnikov, oživenie dopytu a ponuky formou programu rozvojových impulzov vlády – sa postupne, aj keď pomaly, realizovali a realizujú. Pravda je taká, že to bolo práve KDH, ktoré významne prispelo ku krokom na oživenie Slovenskej republiky.

Pravda, viaceré alternatívne podnety neboli prijaté a neuplatňujú sa, čo možno v značnej miere pokladať za jeden z dôvodov, prečo je slovenská ekonomika v takom stave, v akom je. Nepodarilo sa nám podľa našich predstáv rozšíriť okruh metód používaných pri privatizácii, malej či veľkej, a to napriek viacerým konkrétnym podnetom KDH (napríklad návrh poslancov KDH vo Federálnom zhromaž-

dení na novelu zákona Federálneho zhromaždenia č. 427/1990 Zb. o malej privatizácii, opatrenia na nápravu postupu pri veľkej privatizácii, zápas o zmenu charakteru hospodárskej politiky a podobne).

Nepodarilo sa nám – a to napriek značnému úsiliu – presadiť lepšie riešenia v oblasti organizácie plynovodov, telekomunikácií, v železničnej doprave a podobne, ktoré sme podnikali s cieľom zviditeľniť slovenské ekonomické plusy, prípadne i mínusy. Nápravu vidíme v programe ozdravenia a oživenia slovenskej ekonomiky, ktorý by mal zahrňovať inštitucionálne dobudovanie ekonomického centra Slovenska, ako aj doriešenie viacerých závažných vecných otázok nášho hospodárstva, ako je energetika na báze ekologicky nezávadných zdrojov, vybudovanie infraštruktúrnej siete v telekomunikáciách, v doprave cestnej, vodnej a železničnej, rozvoj finančného sektora, využívanie prírodných zdrojov a krás, ale i výhodnej polohy Slovenska.

Predpokladáme premenu rozhodujúcej časti štátneho vlastníctva na súkromné, a to aj v záujme utvorenia vlastnej vrstvy podnikateľov, ale aj na podnietenie podnikateľských aktivít a rozšírenie konkurencie. Vyžadujú sa aj výraznejšie opatrenia v demonopolizácii. Terajší stav slovenskej ekonomiky vyžaduje neodkladne prijať opatrenia na jej oživenie. Princípy sociálnej trhovej ekonomiky vyžadujú určité štátne zásahy dočasného a nepriameho charakteru. Preto aj kroky ekonomickej reformy chceme presadzovať v rámci zásad hospodárskej politiky orientovanej na podnietenie a oživenie ekonomickej aktivity a domáceho trhu. Nastolenie princípov trhu budú sprevádzať nevyhnutné sociálne opatrenia, osobitne v oblasti vytvárania pracovných príležitostí. Pritom hlavným zámerom je podporovať efektívne výrobné programy formou vládnych pôžičiek za minimálne úroky.

Opatrenia, podnecujúce podnikateľskú aktivitu, by mali viesť k presadzovaniu nižších daňových sadzieb, ako aj k uplatneniu všetkých pokrokových foriem zdaňovania známych vo svete.

V záujme vyššej účasti zahraničného kapitálu na Slovensku považujeme za nevyhnutné prijať legislatívne zábezpeky, podnietiť rozvoj bankovníctva a finančného trhu. Zahranično-obchodnou a politickou aktivitou budeme vytvárať prijateľný imidž Slovenska vo svete. Cieľom KDH je:

- osobitne sa usilovať o udržanie sovietskeho trhu a rozvinúť spoluprácu s Maďarskom a Poľskom,
- na základe aktívnej obchodnej politiky, medzinárodných dohôd a záruk bude naším úsilím udržať kurz koruny a postupne nastoliť plnú konvertibilitu,
- budeme podporovať dopyt cez postupne uvoľňovanú mzdovú reguláciu pre všetkých podnikateľov, čo je dôležitý predpoklad rozvoja domáceho trhu. Súčasne vhodnou colnou politikou, prepojenou s daňovou politikou budeme v primeranom rozsahu chrániť trh domácich výrobkov. Rozprúdime kampaň na podporu spotreby vlastnej slovenskej produkcie,
- dávame si za cieľ rozpracovať otázky agrárnej politiky (subvencie, cenové garancie, nákupné kvóty) v záujme stability poľnohospodárstva, ako aj zabezpečenia zdravej výživy národa. Pokúsime sa zabezpečiť cenovú stabilizáciu formou nevyhnutnej regulácie cien a štátneho intervenovania cien základných potravín.

Všetky zásadné ekonomické opatrenia budeme uskutočňovať s prihliadnutím na otázky ekológie a obnovy a zachovania zdravého životného prostredia.

Našou cestou je sociálna trhová ekonomika tak, ako ju čítame v encyklike *Centesimus annus* a ako ju uskutočňujú vyspelé západné kresťanské demokracie.

KDH sa považuje od svojho zrodu za pokračovateľa najlepších tradícií slovenskej politiky. My sme najpevnejšou zárukou obrany slovenských záujmov. My sme schopní urobiť Slovensko rovnocennou súčasťou Európy. Niekedy môžeme mať dojem, že sú to úlohy,

ktoré presahujú naše sily. Ale som presvedčený, že ich zvládneme. Pri takom presvedčení sa mi vynára v mysli obraz, ktorý som videl v televízii. Je to obraz lietadla štartujúceho z lietadlovej lode. Štartovacia dráha na lodi je krátka, a lietadlo musí na jej konci dosiahnuť dostatočnú rýchlosť, aby vzlietlo, inak padne do mora. Pilot lietadla preto na začiatku dráhy spustí naplno motory lietadla, ale lietadlo samotné brzdí. Ak by predčasne uvoľnil brzdy, lietadlo sa síce pohne skôr, ale na konci dráhy nedosiahne dostatočnú rýchlosť. Okoliti diváci si myslia, že lietadlo mohlo už dávno odštartovať, iba pilot vie, že ešte chvíľu musí počkať, pretože ešte by nedosiahol dostatočnú rýchlosť. Keď o chvíľu uvoľní brzdy, lietadlo bleskovo odštartuje a vzlietne.

KDH chce tiež vzlietnuť za svojimi cieľmi. Vieme, že sa nám podarí vzlietnuť, pretože vyvinieme dostatočnú rýchlosť. Sme piloti na lietadlovej lodi.

Žilina 9. novembra 1991